

Eduskunnan talousvaliokunta

TaV@eduskunta.fi

Suomen Alkoholijuomakauppa ry:n lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta (HE 7/2024 vp)

Suomen Alkoholijuomakauppa ry kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto lakiesitykseen, joka koskee alkoholijuomien vähittäismyynnin muutosta.

Vastustamme esitystä, joka perusteettomasti kohtelee eri tuoteryhmiä epätasapuolisesti ja siten vääristää kilpailua.

Tausta

Alkoholilain kokonaisuudistus tuli voimaan Suomessa vuonna 2018. Tuolloin laista poistettiin perusteettomaksi todettu valmistustaparajoitus, joka tarkoitti, että alkoholijuomien myyntiä rajoitettiin paitsi juomien alkoholipitoisuuden, myös niiden sisältämän alkoholin valmistusmenetelmän perusteella. Nyt annetun lakiesityksen tarkoituksena on sallia päivittäistavarakaupoissa myynti käymisteitse valmistetuille alkoholijuomille, joiden korkein sallittu alkoholipitoisuus olisi kahdeksan tilavuusprosenttia, mutta tislatusa alkoholijuomasta valmistettuja tuotteiden alkoholipitoisuus saisi olla enintään 5,5 tilavuusprosenttia.

Yhdenvertaisuus

Lakimuutoksissa tulee varmistaa, että ne noudattavat Suomen perustuslakia ja ovat sopusoinnussa EU-oikeuden kanssa. Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys ovat Euroopan unionin perusperiaatteita. Lainsäädännön on kohdeltava kaikkia kansalaisia tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti, mikä koskee myös laillisten elinkeinojen harjoittajia.

Suomen alkoholilain tarkoituksena on lain 1 §:n mukaan vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi. Monopolin ja vähittäismyyntilupajärjestelmän oikeutus perustuu siten kansanterveyden suojelun ja yleisen järjestyksen turvaamista koskeviin tavoitteisiin.

Nykyisin voimassa olevan alkoholilain perusteluissa todetaan, että *”alkoholilain soveltamisen kannalta erilaisia alkoholijuomia ei ole tarpeen määritellä esimerkiksi alkoholijuomaverolain tai tullitariffinimikkeiden tapaan.”*

Toisin sanoen nykyistä alkoholilakia säädettäessä on katsottu, että **kansanterveyden suojelua koskeva tavoite ei edellytä, että tehdään ero käymisteitse tai tislaamalla valmistettujen alkoholijuomien välillä**, vaikka näitä määrittelyjä käytetään verotuksen yhteydessä.

Valmistustaparajoitus, joka asettaa yli 5,5 tilavuusprosenttia mutta enintään 8 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät juomat eriarvoiseen asemaan valmistusmenetelmän perusteella, ei perustu kansanterveyden suojelemiseen. **Ei ole olemassa tieteellistä näyttöä siitä, että käymisteitse valmistettu alkoholi olisi vähemmän haitallista kuin tislattu alkoholi, jos niiden alkoholipitoisuus on sama.**

Alkoholijuomien vähittäismyyntin rajoituksen tulee olla oikeassa suhteessa elinkeinotoiminnan aiheuttamiin terveys- ja muihin haittoihin. Hallituksen esityksen (HE 7/2024 vp) perusteluja siteeraten, ”*alkoholijuomien valmistustapa ei yleisesti ottaen vaikuta siihen, millaista haittavaikutusta alkoholista aiheutuu*”.

Alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskeva lakiesitys **syrii perusteettomasti** tuotteita, joiden raaka-aineena on käytetty tislattua alkoholijuomaa. Syrjivyyttä korostaa lisäksi se, että oluen valmisteveroa alennettiin 1.1.2024 alkaen, samalla kun tislattua alkoholista valmistettujen juomasekoitusten alkoholiveroa korotettiin.

Johdonmukaisuus

Unionin tuomioistuin on katsonut, että Suomen monopolijärjestelmää on tutkittava Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 37 artiklan kannalta ja vähittäismyyntilupajärjestelmää SEUT 34 artiklan kannalta.¹ Edelleen unionin tuomioistuin on todennut, että Suomen vähittäismyyntilupajärjestelmä muodostaa SEUT 34 artiklassa tarkoitetun rajoituksen.² Tavaroiden vapaan liikkuvuuden rajoittaminen voidaan katsoa perustelluksi jonkin SEUT 36 artiklassa mainitun yleistä etua koskevan syyn tai pakottavien vaatimusten takia. Tällöin toimenpiteen on oltava sellainen, että sillä voidaan taata sillä tavoitellun päämäärän toteuttaminen, eikä sillä saada ylittää sitä, mikä on tarpeen tämän päämäärän saavuttamiseksi.³

Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallinen lainsäädäntö on omiaan takaamaan tavoitteen toteutumisen vain, jos se tosiasiallisesti vastaa tavoitteeseen *johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla*. Näitä rajoituksia on joka tapauksessa sovellettava ilman syrjintää.⁴

Nyt esitetty alkoholilain muutos ei täytä edellä selostettuun oikeuskäytäntöön kuuluvan johdonmukaisuuden ja järjestelmällisyyden vaatimusta. Se ei

¹ C-198/14, Visnapuu, tuomion 90–92 kohdat.

² C-198/14, Visnapuu, tuomion 108 kohta.

³ C-198/14, Visnapuu, tuomion 110 kohta.

⁴ C-176/11, HIT ja HIT LARIX, 22 kohta. Ks. myös esim. C-475/20, Admiral Gaming Network, 57 kohta, ja C-169/07, Hartlauer, 55 kohta. Lisäksi Ruotsin alkoholimonopolia koskevassa asiassa C-170/04, Rosengren, on viitattu johdonmukaisuuden vaatimukseen tuomion 52 kohdassa.

myöskään ole oikeasuhtainen, mikä käy ilmi EU:n komission Suomen hallitukselle antamasta huomautuksesta (2023/543/FI). Suomen viranomaisten tulee osoittaa *tieteellisen tutkimuksen tuoreimpien tulosten valossa* sellaisten toimenpiteiden tarpeellisuus, joilla lakimuutos voitaisiin hyväksyttävästi perustella.

Hallituksen esitys ei sisällä vaihtoehtojen analyysiä. Vielä merkityksellisempää on, että Suomen viranomaisten antama arvio tislattusta alkoholista valmistettujen juomasekoitusten kulutuksen kasvusta on komission huomautuksen mukaan hypoteettinen. Komissio toteaa, että lain perusteluina käytetyt arviot eivät sovellu sen todentamiseen, että toimenpide suojelisi alaikäisiä tyttöjä alkoholihaitoilta. Yksiselitteisesti: **lakiesityksessä annetut perustelut eivät osoita yhteyttä sosiaalisten haittojen vähentämisen ja valmistustaparoituksen välillä.**

Esteetön kilpailu

Kilpailun vääristämisen ehkäiseminen on yksi Euroopan unionin peruseriaatteista, jotka on kirjattu sopimukseen Euroopan unionin toiminnasta. Sisämarkkinoita ja kilpailusta tehdyn pöytäkirjan N:o 27 mukaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 3 artiklassa määritellyt sisämarkkinat käsittää järjestelmän, jolla taataan, ettei kilpailu vääristy.

Tuotteet, joiden raaka-aineena on tislattu alkoholijuoma ja joiden alkoholipitoisuus on yli 5,5 tilavuusprosenttia, olisivat hallituksen linjauksen mukaan vastaisuudessakin monopolijakelun piirissä: yli 4000 myyntipaikan sijaan niitä voitaisiin myydä 372 myymälässä. Koska käymisteitse tai tislamalla valmistettujen, mutta alkoholipitoisuudeltaan yhtä vahvojen tuotteiden toisistaan poikkeavalle jakelulle ei ole kansalaisten terveyden suojelemiseen liittyvää perustetta, kyseessä on kilpailun este.

Lain perustelut

Esityksen keskeisenä perusteluna on mainittu nuorten alkoholinkäyttö, jossa tukeudutaan eurooppalaisen koululaistutkimuksen (ESPAD) tuloksiin⁵. Tutkimuksessa seurataan alaikäisten, 15-16-vuotiaiden eurooppalaisten koululaisten alkoholin, tupakan ja huumeiden käytössä tapahtuvia muutoksia.

Suomessa alkoholijuomia myyvät tahot ovat velvollisia tarkistamaan, että K-18-merkittyjä ikärajavaivottavia tuotteita ei myydä alaikäisille. Lasten ja nuorten päihteiden käyttöä ei käytännössä voida ehkäistä sen perusteella, myydäänkö tuotteita päivittäistavarakaupassa vai Alkoissa, sillä ESPAD-tutkimuksen mukaan alaikäisten nuorten ylivoimaisesti yleisin keino saada

⁵ Raitasalo, K. & Härkönen, J. (2019) Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen -ESPAD-tutkimus 2019. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Tilastoraportti 40.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138792/ESPAD_tilastoraportti2019.pdf?sequence=6&isAllowed=y

haltuunsa alkoholia on pyytää kavereita hankkimaan tai tarjoamaan sitä. Vain yksi prosentti tutkimukseen osallistuneista 15-16-vuotiaista nuorista oli ostanut juomat itse. Tällöin valmistustaparajoituksella ei ole sellaista merkitystä, että se olisi oikeasuhtainen suhteessa elinkeinotoiminnan eriarvoiseen kohteluun ja kilpailun rajoittamiseen.

Yhteenveto

Suomen Alkoholijuomakauppa ry toteaa valmistustaparajoituksen *käymisteitse valmistettu* olevan alkoholilain muutosesityksessä vastoin yhdenvertaisuutta ja johdonmukaisuutta sekä muodostavan kaupan esteen niille tuotteille, jotka on valmistettu tislatusa alkoholijuomasta ja joiden alkoholipitoisuus on yli 5,5 ja enintään 8 tilavuusprosenttia.

Suomen Alkoholijuomakauppa ry vaatii, että syrjivä valmistustapalauseke ”käymisteitse valmistettu” on poistettava lakiesityksestä.

Kunnioittavasti

Suomen Alkoholijuomakauppa ry

Susanna Heikkinen
Toiminnanjohtaja
susanna.heikkinen(at)sajk.fi
040 588 1067

Suomen Alkoholijuomakauppa ry (SAJK) edustaa 23 yritystä, jotka toimivat alkoholijuomien valmistuksen, maahantuonnin, tukkumyynnin ja viennin alalla. Jäsenemme edustavat noin 80 prosenttia viinien ja väkevien kotimaisesta vähittäismyynnistä. Tavoittemme on parantaa kotimarkkinan toimivuutta ja jäsentemme kilpailukykyä sekä edistää vastuullista alkoholikulttuuria.